

EL BARRI DE L'ALMARA

Por Santiago López García
Targeta Nacional d'investigador nº 2086

Boletín informativo "Asociación Amigos de San Roque" nº 38 Junio 2009

APROXIMACIÓ A LA DESCRIPCIÓ I ESTUDI DELS BARRIS DE BURJASSOT
QUINTA ENTREGA

EL BARRI DE L'ALMARA (2ª PART)

Per Santiago López García. (Targeta Nacional d'Investigador nº 2086)

Com han pogut llegir en l'anterior quarta entrega, la partida de l'Almara on radica el barri de mateix nom té una interessant i llarga història, si bé el major canvi ha tingut lloc des de les últimes dècades del passat segle XX.

Com vaig manifestar, per a conèixer les seues característiques i circumstàncies he tingut la sort d'escoltar persones conexedores del tema.

A elles és de justícia que dediquem este article, tal com ferem en l'anterior, especialment a Miguel Cantó Pons, José Alonso Andrés "Panduro", Manuel Bort Almenar "Boca", així com al documentalista Josep V. Castelló Ballester. El creixement urbanístic que ha experimentat Burjassot ha produït unes transformacions, que han provocat que el món rural hi haja desaparegut en gran part.

En el cas del barri de L'Almara també s'ha donat esta circumstància. Així, l'enfilat de séquies ha patit la seua reducció. Entre elles, la primera en deixar de complir la seua utilitat fou la séquia de Fartamal, a la qual ens hem referit en l'anterior bolletí.

Ya vam veure que el creixement del barri experimentà un procés pausat; començant pel carrer Baptiste Riera.

Dit açò anem a continuar l'evolució d'esta zona de Burjassot de forma cronològica, des del seu principi fins als nostres dies.

Com vostés sabran, este lloc havia seguit, concretament, en el seu origen, l'antiga i genuïna Horta de Burjassot; molt estimada i valorada, però també zona inundable quan les crescudes del barranc de l'Almara anegaven ab les seues aigües les terres baixes que s'estenien fins arribar a la séquia de Moncada (quan el seu caixer, evidentment, era de terra). És dir, fins a principis del segle XIX, en estes terres de la partida de l'Almara no hi havia ni un sol carrer o construcció; únicament la llera de la séquia de Fartamal -que per esta zona girava per a creuar, soterradament, pel mig de l'antic poble-, i un camí que connectava ab la població de Benimàmet; senda que antigament s'anomenava *camí de l'Almara*. Estes característiques es mantingueren fins finals del segle XIX, en que començà a urbanitzar-se la zona annexa a l'antic casc urbà a ran del traçat del nou carrer *Mediodía* per la zona de les portelles posteriors a l'antic carrer d'Obradors.

Boletín informativo "Asociación Amigos de San Roque" nº 38 Junio 2009

Poc abans que fora carrer, s'havia construït ací el matadero municipal del bestiar; el motiu pense que està clar: quedava als afores del poble, prop a l'assagador, i podia servir-se del corrent d'aigües de la séquia de Faytanar per a la seua higiene i neteja. ¡No per casualitat s'ubicà ací l'antic matadero!. Molts anys després, al seu costat s'alinearia dit carrer, que posteriorment es denominà carrer Baptiste Riera

Precisament, alguns recordaran que pel carrer Baptiste Riera -que com he dit adés, es denominava antigament "*de Mediodía*"- discorria el traçat de l'antiga séquia de Faytanar (coneguda posteriorment pel nom de Fartamal, i últimament també com Fartamals) on n'hi havien unes lloses en terra destinades a que allí es poguera llavar, tal com deixà evocat el Sr. Pedro Bueno en un dels seus escrits.

Com hauran pogut comprendre este barri de l'Almara és en realitat el primer eixample de l'urbanisme pragmàtic, que tingué lloc en Burjassot, a l'estendre's l'original casc antic en direcció sud. A principis del segle XX també es perllongà el carrer Bonaire (citat com *Buenos-aires* en document de 1.911) que passaria a denominar-se Mestre Fernando Martí (citat així en el padró de 1.920).

Fins 1.920 sols s'havien generat unes poques cases en el carrer denominat *Juan Bautista Riera*, on existia d'abans el matadero, tal com hem comentat adés. Posteriorment, es va traçar el carrer *Cristóbal Sorní* paral·lel a l'anterior, i perpendicular a l'assagador que servia d'unió ab el "camí fondo de Lliria".

Al principi de la dècada dels anys trenta, estes terres encara mantenien un caràcter rural. Una curiositat és que en la guerra de 1.936-39 es va construir en les proximitats del carrer Cervantes un refugi antiaeri, el qual rètol o inscripció indicativa podia llegir-se en la frontera d'una casa fins fa uns anys en que els amos de la casa el varen eliminar.

Després de la guerra, poc a poc es foren afegint, vessant avall, algunes cases més, encara que seguia sent dita zona baixa de la partida de l'Almara zona inundable, tal com se demostrà en la tràgica riuada de l'any 1.957 y també en la de 1.965.

Posteriorment, en els anys 1960 es continuà urbanizant la zona, i cap la dècada dels anys 1.970; quan el creixement urbà havia pràcticament consolidat el traçat del carrer Mestre Giner, i les prolongacions dels carrers Mestre Fernando Martín i Cervantes decidiren ampliar i prolongar el carrer que eixia a les Hortes; antic camí que connectava ab l'Arrabal de la Venta, lloc que he citat en les anteriors entregues.

Respecte al carrer Cervantes, el qual he pogut reconèixer en una alineació de carrers de 1.888, denominat com carrer "*sequiola*"; precisament perquè per allí circulava en túnel la séquia de Faytanar (després denominada Fartamal i després Fartamals).

La construcció de la moderna pista d'Ademús, cap els anys 1.960, que una volta consolidada intentà integrar-la l'Ajuntament com una espècie de bulevard, retolant-la com Avinguda Mare de Déu de la Cabeça, suposà una transformació tan dràstica de la topografia que, lamentablement, el seu massís traçat se convertiria en una barrera casi infranquejable entre el barris de Cantereria (també denominat d'Espartero) i el barri de L'Almara; convertint-se així esta obra en el límit sur per a este barri.

La construcció de la pista d'Ademús havia també tallat pel mig l'antic camp de futbol conegut com "camp del bassot" ubicat en la zona de la Coma, i els seus directius decidiren fer el nou camp de futbol del "Burjasot C.F." en terrenys de l'Almara.

El traçat de la pista deixà encaixonades totes estes terres, que passarien a ser sol urbà. De fet, per la dècada dels anys 1.970 el procés urbanístic es disparà. Aquell creixement motivà que es dotara el barri ab un senzill parc públic, nomenat Parc Plaça Pintor Goya. Precisament este menut jardinet contigu al carrer Pintor Goya -és dir, l'antic assagador-, fou el primer parc públic ab instal·lacions per a jocs infantils, inaugurant-se al voltant de 1.977. Hui ens pot semblar diminut i modest, pero quan va ser projectat era tot un orgull per a l'ajuntament i per als veïns d'estos carrers, on els xiquets tingueren un lloc que pocs ajuntaments semblants al nostre podien exhibir. També es construí el nou edifici del Círcul Catòlic sobre l'antic solar.

Com molts de vostés sabran la partida de L'Almara compren també els terrenys on s'ubicà La Granja; un antic i esplèndid centre d'investigació agrícola, que també s'especializà en el cultiu del taronger, i que en la seua llarga vida fon també centre docent agrari. Quan funcionà com Estació Fitopatològica i Estació Tarongera del Ministeri d'Agricultura adquirí una fama que transcendí les fronteres i en tot el món s'identificava Burjassot ab les seues activitats científiques. Pero fatalment, la construcció de la Pista d'Ademús, seccionà la finca que durant anys s'havia ampliat sobre els camps dels llauradors contigus.

Esta sorprenent obra pública causà tal impacte negatiu al centre d'experimentació i als camps de pràctiques que ocasionà la seua extinció, quedant obsolet i abandonat pel Ministeri d'Agricultura.

Als pocs anys coincidí la transició política de l'anterior règim polític, i ab ella el posterior traspass de competències de les administracions públiques estatals a las autonòmiques. Mentre passava esta època de transició, la Granja llanguia, i les col·leccions de tarongers agonizaven. I davant el seu abandó, els assalts i espolis es succeïen. Els artístics sòcols de taulellets, que adornaven l'edifici principal foren furtats. I l'altíssima araucària plantada al jardí en el seu dia pel rei Alfons XIII acabà secant-se, a l'igual que els històrics tarongers.

Al cap dels anys l'Ajuntament se proposà ab decisió fer-se càrrec dels terrenys i edificis de la Granja, conseguint finalment una cessió temporal per part de l'Administració del Consell Valencià. Així, se rehabilità l'edifici principal, i també l'antic insectari i els terrenys de l'antiga escola de capataços agrícoles ab el fi de dedicar-los a servicis públics. L'edifici principal se transformà en una moderníssima Casa de la Cultura, que fon pionera en aquella època, estant al seu front l'archiver-bibliotecari Sr. Ángel López; en quant a l'antic insectari se transformà en un ampli i funcional Hogar del Jubilat; els camps de tarongers foren arrabassats i en el seu lloc es dissenyà un atractiu parc ajardinat, on posteriorment s'instal·là un divertit recorregut per a trens a escala infantil. En quant a l'edifici d'embalage quedà adscrit a l'Administració Autònoma que el dedicà finalment a seu del sensacional Centre Coreogràfic de Teatres de la Generalitat. I en quant a l'edifici dels laboratoris, continuà la seua labor d'investigació si be adaptat als nous temps.

A causa de tots estos canvis, cap als anys 1.980 els també antics terrenys de la Granja, existents al costat Est del carrer Pintor Goya, que s'havien convertit en erms foren transformats per l'ajuntament en un camp de futbol d'us municipal.

Precisament, este carrer Pintor Goya, que ha acabat convertit en una via principal de trànsit d'entrada i eixida a Burjassot fon anteriorment un assagador: és dir un pas de rabetes, donat que fins a mijants del segle XIX era zona de transhumància. De fet en tota la documentació de l'època se li denomina ab el seu nom en valencià: "camí de l'assagador" o en castellà "azagador".

Atre equipament dotacional que té este barri es el Centre d'Especialitats de la Seguretat Social de la Conselleria de Sanitat, situat junt al carrer denominat Beniferri. Dit centre, es construí en la part baixa de la partida de l'Almara, zona antigament inundable, pero que l'ubicarien allí por no dispondre d'atre lloc alternatiu. No obstant, este Centre Sanitari, que inicialment fou solament ambulatori, i que tant necessitava Burjassot, és ara també Centre d'Especialitats atenent a bon número de poblacions.

Un atre equipament és el parc de bombers en el solar on estigué el primitiu matadero.

Així, en varies dècades este barri de L'Almara ha vist estendre's la seua àrea fins arribar al modern camp de futbol del Burjassot C.F. Finalment, el barri ha quedat consolidat i urbanizat, ocupant tota la zona abrasada entre el traçat de la Pista d'Ademús (des del punt on es creua l'antic camí de Lliria ab el traçat del trenet a Paterna) fins la part baixa del carrer Manuel Dualde, girant pel carrer Sixto Cámara, abrasant l'inici de varis carrers, concretament Músic Gómis, Luis Vives, Pizarro, i Sixto Cámara (dic l'inici perquè les seues respectives prolongacions ya estan en atre barri), abrasant el terreny del bancal inferior de la Granja, i connectant ab el carrer Baptiste Riera, aglutinant els carrers Guillén de Castro, Bernat i Baldoví, Mestre Palau, Segarra, Beniferri, i l'Almara, fins tornar a girar per la prolongació del carrer Hortes, abrasant la finca de Botànic Cavanilles i el recinte de la devesa del *castell* fins tocar la séquia de Moncada.

Modernament, pel seu costat sur s'ha traçat el recorregut del modern tramvia que dona un servici públic, tenint aci parada, i arriba a les Facultats Universitaries, passant pel barri de SANT JOAN, al que ens dedicarem en la següent entrega. !Déu ho vullgaj.

Santiago López García.

(Articuliste i autor de "*Génesis e historia del callejero de Burjassot*")

